

Spis treści

Wstęp.....	5
Krystyna Daszkiewicz, <i>Spuścizna rękopiśmienna po profesor Marii Ossowskiej</i>	9
Wykład habilitacyjny Marii Ossowskiej O tak zwanej „przeźroczystości” znaków mowy	
Stefan Konstańczak, <i>Komentarz do wykładu habilitacyjnego Marii Ossowskiej</i>	43
Maria Ossowska, <i>O tak zwanej „przeźroczystości” znaków mowy</i>	55
Polemiki filozoficzne Henryka Elzenberga z Marią Ossowską	
Joanna Zegzuła-Nowak, <i>Komentarz do polemik Henryka Elzenberga z Marią Ossowską</i>	71
Henryk Elzenberg, <i>Przyczynek do dyskusji o artykule Marii Ossowskiej</i>	93
List Henryka Elzenberga z 25.09.1946.....	95
List – replika Marii Ossowskiej z 19.10.1946.....	99
Przemówienie Marii Ossowskiej podczas jubileuszu Tadeusza Kotarbińskiego	
Stefan Konstańczak, <i>Komentarz do wystąpienia Marii Ossowskiej</i>	103
Maria Ossowska, <i>Przemówienie na uroczystości jubileuszowej w Uniwersytecie Warszawskim 5 kwietnia 1956 roku</i>	113
O rękopisie Przemiany obyczajowe w dwudziestoleciu Polski Ludowej	
Joanna Dudek, <i>Komentarz do „Przemian obyczajowych”</i>	121
Maria Ossowska, <i>Przemiany obyczajowe w dwudziestoleciu Polski Ludowej</i>	127
Joanna Dudek, <i>Posłowie</i>	163
Bibliografia.....	169

Maria Ossowska

Fotografia ze zbiorów Połączonych Bibliotek WFiS UW, IFiS PAN i PTF, Rkp. 397

Wstęp

W Instytucie Filozofii i w Zakładzie Etyki Uniwersytetu Zielonogórskiego od dłuższego czasu prowadzone są badania w zakresie historii polskiej filozofii XIX i XX wieku oraz etyki współczesnej. Ich rezultatem jest szereg publikacji naukowych. W ostatnim czasie poszukiwania koncentrują się na spuściźnie szkoły lwowsko-warszawskiej, stworzonej przez Kazimierza Twardowskiego, najbardziej znanej i szczytującej się największym wkładem do nauki światowej polskiej szkoły filozoficznej.

Efektom badań i poszukiwań zielonogórskich naukowców, Joanny Dudek, Stefana Konstańczaka i Joanny Zegzuły-Nowak, jest z wielu względów unikatowe opracowanie, zawierające niepublikowane dotąd prace naukowe i wypowiedzi polemiczne Marii Ossowskiej. Ponieważ teksty ujrzały światło dzienne nieomal czterdzieści lat po śmierci czołowej przedstawicielki szkoły lwowsko-warszawskiej, poprzedzone zostały komentarzami redakcyjnymi z zarysowanym tłem historycznym, w jakich powstały, oraz wskazaniem wpływu na jej dalszą działalność naukową i organizacyjną.

Maria Ossowska doczekała się już wielu opracowań monograficznych, które ukazały ją przede wszystkim jako socjologa moralności albo metaetyka. Tymczasem jej prace naukowe dotyczą praktycznie całej filozofii. Niektóre z nich nie były dotąd znane polskiemu środowisku filozoficznemu, dlatego książka pt. *Maria Ossowska (1896-1974) w świetle nieznanych źródeł archiwalnych* udostępnia je i przybliża. Publikacja nie powstałaby bez życzliwego wsparcia i pomocy pani Aleksandry Łabuńskiej, kierownika Połączonych Bibliotek Wydziału Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego, Instytutu Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk i Polskiego Towarzystwa Filozoficznego, a także podległych jej pracowników.

W trakcie prac redakcyjnych nad prezentowaną książką dokonano tylko niewielu niezbędnych ingerencji w oryginalne teksty Marii Ossowskiej. Uwspółcześniono pewne wyrazy w tekstach, dostosowano interpunkcję do współczesnych wymagań. Nie

dokonano jednak żadnych korekt merytorycznych. Starano się przekazać oryginalne teksty. W przypadku brakujących czy niekompletnych przypisów dołożono wszelkich starań, aby uzupełnić je do postaci, w której zapewne były umieszczone w niezachowanych tekstach finalnych. Rekonstruując teksty rękopiśmienne, czasem postępowano intuicyjnie, starając się odtworzyć tok myśli Marii Ossowskiej, by historykom filozofii polskiej przekazać cenne źródła naukowe.

Praca nad kilkoma tekstami była ciężką próbą dla redaktorów. Wymagała wręcz benedyktyńskiej pracy i cierpliwości przy odczytywaniu rękopisów i zmuśnych poszukiwań w celu uzupełnienia luk i braków. Redaktorzy publikacji mają nadzieję, że wywiążali się z zadania w sposób zadowalający.

Oryginalne teksty zamieszczono w porządku chronologicznym, zgodnie z datą powstania lub wygłoszenia. Układ książki zakłada, że potencjalny czytelnik zorientowany jest w najogólniejszych zarysach w historii współczesnej filozofii polskiej. Podział na cztery części oddaje w znacznej mierze ewolucję twórczości Ossowskiej. Całość poprzedza opracowanie pani Krystyny Daszkiewicz z Połączonych Bibliotek WFiS UW, IFiS PAN i PTF, dzięki czemu zasoby archiwum Marii Ossowskiej będą udostępnione szerszemu gronu odbiorców.

W pierwszej części przedstawiono niepublikowany dotąd wykład habilitacyjny M. Ossowskiej pt. *O tak zwanej „przeźroczystości” znaków mowy*. To podsumowanie pierwszego okresu jej pracy naukowej, który spowodował, że już jako docent rozpoczęła stałą pracę naukową na Uniwersytecie Warszawskim. Semantyka w późniejszym okresie nie zaprzętała jej uwagi, stąd jej opracowania z tego zakresu są dziś mało znane. Zarazem jednak mamy do czynienia z dużym wpływem wczesnych prac semantycznych na dalszą twórczość naukową.

Druga część zawiera polemiki, jakie wokół prac Ossowskiej prowadzono w środowisku ówczesnych polskich filozofów. Dyskusje toczyły się nie na forum publicznym, a w formie listownej lub w zapiskach rękopiśmiennych, zatem nie były dotąd znane w środowisku naukowym. Wybór polemik Henryka Elzenberga jest nieprzypadkowy, gdyż jego bezkompromisowy stosunek do prac etycznych powodował, że uwagi mają wysokie walory poznawcze i stanowią doskonały przykład krytyki naukowej.

W dalszej kolejności zamieszczono opracowania, które oddają stosunek Ossowskiej do rzeczywistości społecznej i naukowej w PRL. Krytyczne spojrzenie na ówczesne realia spowodowało, że teksty te nigdy nie ujrzały światła dziennego.

Część trzecia to krytyczna wypowiedź autorki *Podstaw nauki o moralności* na temat zakresu wolności obywatelskiej i swobody uprawiania nauki, które wygłosiła publicznie 5.04.1956 r. podczas obchodów jubileuszu 70-lecia Tadeusza Kotarbińskiego na Uniwersytecie Warszawskim.

Ostatnią część stanowi pochodząca również z 1956 r. wnikliwa analiza ówczesnej rzeczywistości zatytułowana *Przemiany obyczajowe w dwudziestoleciu Polski Ludowej*. Jest to krytyczna ocena, niepozbawiona osobistych uwag i wartościowań.

Publikacja stanowi rezultat ścisłej współpracy Instytutu Filozofii z dysponentem archiwaliów Marii Ossowskiej, Połączonych Bibliotek WFiS UW, IFiS PAN i PTE. Autorzy pragną podziękować pani A. Łabuńskiej za okazaną życzliwość i pomoc, pani K. Daszkiewicz za udział w przedsięwzięciu wydawniczym, panu Łukaszowi Ratajczakowi za elektroniczne zapisy archiwaliów i zdjęcia wykorzystane w książce. Skorzystano również z pojedynczych dokumentów znajdujących się w Dziale Zbiorów i Kolekcji Specjalnych Biblioteki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz w Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie.

W pewnym sensie publikacja jest niezbędnym dopełnieniem wiedzy na temat losów polskiej filozofii w okresie przedwojennym i powojennym. Autorzy nie zakładają w żadnym wypadku, że książka definitywnie zamyka badania nad spuścizną naukową i publicystyczną Ossowskiej. Z założenia opracowanie ma bowiem zachęcać do dalszych poszukiwań i pracy. Cel postawiony przed publikacją zostanie osiągnięty, jeśli zostanie zapoczątkowana kolejna dyskusja na temat dorobku naukowego, publicystyki oraz moralistyki Marii Ossowskiej.